

linnalla on asiointikeskustelussa tai kuinka rupattelujaksojen sekventiaalinen analyysi auttaa ymmärtämään keskustelun puheenvuoro puheenvuorolta muuntuvaa luonnetta. Kun kirjakieliseminaari toivottavasti muutaman vuoden päästä saa jatkoa, olisi kiinnostavaa tarkastella myös kirjoitettua kieltä tilanteisen variaation näkökulmasta

ja analysoida, kuinka mikrotason kieliopilliset valinnat rakentavat vuorovaikutusta erityyppisissä kirjoitetuissa teksteissä. ■

SUVI HONKANEN

RITVA PALLASKALLIO

Sähköpostit: *suvi.honkanen@helsinki.fi*

ritva.pallaskallio@helsinki.fi

KESKUSTELUNTUTKIJAT KESKUSTELEMASSA

KESKUSTELUNANALYYSIN KANSAINVÄLINEN KONFERENSSI

HELSINGISSÄ 10.–14.5.2006

Keskustelunanalyysin kansainvälinen konferenssi (International Conference on Conversation Analysis, ICCA06) kokosi lähes 400 tutkijaa 38 eri maasta toukokuussa Helsinkiin. Konferenssin teemana oli vertaileva näkökulma keskustelunanalyysissa, mikä myös näkyi. Esielmissä, paneelissa ja työpajoissa vertailtavina olivat muun muassa arkikeskustelut ja institutionaaliset keskustelut, lasten keskustelut ja aikuisten keskustelut, kasvokkaiakeskustelut ja sähköpostikeskustelut, keskustelunanalyyttinen perustutkimus ja keskustelunanalyysin metodin soveltaminen sekä keskustelut eri kielillä ja kulttuureissa. Viimeksi mainittuun konferenssi tarjosi hyvän mahdollisuuden jo siksin, että esitelmissä käsiteltiin yli 30 kielellä käytyjä keskusteluja.

Keskustelunanalyysi on alun perin sosiologien kehittämä metodi, joka on nykyisin käytössä monella eri tieteenalalla, muiden muassa kielitieteissä, yhteiskuntatieteissä, kasvatustieteissä ja psykologiassa. Tämä ilmeni konferenssiesitelmissä, joista suuri osa oli tavalla tai toisella soveltavia. Institutionaalinen vuorovaikutus oli voimakkaasti esillä: käsiteltävinä olivat muun muassa uutishaastattelut, terapiakeskustelut, lääkärin ja potilaan vuorovaikutus, luokkahuonekeskustelut ja työpaikka-keskustelut. Keskustelunanalyysi näkyy

vakiinnuttaneen paikkansa myös lapsen kielen tutkimuksessa sekä vieraan kielen oppimisen tutkimuksessa. Uusi teknologia on tuonut uusia haasteita myös keskusteluntutkijoille. Niitä käsiteltiin esimerkiksi matkapuhelinkeskusteluja, videoneuvotte-luja ja verkkokeskusteluja analysoivissa esitelmissä. Tuore ja tervetullut avaus oli työpaja, jossa pohdittiin keskustelunanalyysin opettamisen käytänteitä ja haasteita.

Keskustelunanalyyttinen perustutkimus on nykyisin melko lingvistisesti painottunutta. Keskustelunanalyysin metodi tarjoaakin kielitieteilijöille keinon, jonka avulla päästä käsiksi kielen ja kieliopin toiminnallisiin merkityksiin. Viime vuosien aikana kiinnostuksen kohteena ovat olleet erityisesti partikkelit ja puhutun kielen syntaktiset konstruktiot sekä prosodia. Nämä olivat edustettuina myös esitelmissä, jotka tarjosivat kielentutkijalle kiinnostavia kysymyksiä ja haasteita vertailevasta näkökulmasta: miten selittää kielellisiä ilmiöitä, joita esiintyy useissa eri kielissä, esimerkiksi lohkeamia. Keskustelunanalyysi on tuonut kielitieteilijöille myös teoreettisia haasteita, jotka tulivat esille joissakin konferenssikeskusteluissa. Keskustelua käytiin esimerkiksi siitä, mitkä ovat relevantit kieliopilliset kategoriat ja erityisesti siitä, miten niitä tulisi nimittää. Olemassa oleva termistö kantaa

mukanaan teoreettista painolastia, mutta toisaalta ei ole kovin käytännöllistä luoda uusia termejä nykyisten termien kirjoon.

Konferenssiesitelmien perusteella vaikuttaa siltä, että kielentutkijoiden lisäksi myös sosiologisesti suuntautuneet keskustelututkijat kohdistavat huomionsa kieleen. Heidän kysymyksenasettelunsa keskittyy erityisesti siihen, mitä tekoja tietyillä kielellisillä muodoilla tehdään. Katson tämän eräänlaiseksi työvoitoksi kielentutkijoille: tieteenalat ovat päässeet aidosti vastavuoroiseen yhteistyöhön. Keskustelunanalyttistä perustutkimusta jän kuitenkin kaipaamaan. Nyt useassa esitelmässä käsiteltiin lähinnä korjausjäsenystä, joka tarjoaakin kiinnostavia kysymyksiä keskustelutoimintojen, kielen rakenteen ja kulttuurierojen kannalta. Sen lisäksi tarvittaisiin kuitenkin vielä paljon tietoa arkikeskusteluista ja arkitoimintojen sekventiaalisesta jäsentymisestä.

Yhtenä perustutkimuksenkin piiriin lukeutuvana, konferenssissa keskeiseksi nousseena teemana olivat emootiot ja affektiset toiminnot, joita käsiteltiin useassa esitelmässä ja paneelissa. Konferenssi oli siinä mielessä surusävyinen, että aiheisiin kuuluivat muun muassa kuolemasta puhuminen, surunvalittelujen esittäminen ja itkeminen. Affektin ilmaisemista käsitelti myös ELIZABETH COUPER-KUHLENIN hieno plenaariesitelmä »A sequential approach to affect: The case of disappointment», joka käsittelee sitä, miten prosodially osoitetaan pettymystä. Couper-Kuhlenin esitelmä oli erityisen kiinnostava metodologisesta näkökulmasta: eristämällä tietyn affektisen toimintakontekstin hän näytti kytköksen prosodian ja emootion ilmaisemisen välillä.

Elizabeth Couper-Kuhlenin lisäksi plenaariesitelmän pitivät STEVEN CLAYMAN, PAUL DREW ja yhdessä AULI HAKULINEN ja MARJA-LEENA SORJONEN. ICCA06 oli siitä poikkeuksellinen konferenssi, että kaikki plenaariesitelmät olivat ymmärrettäviä ja

erittäin kiinnostavia. Couper-Kuhlenin esitelmän lisäksi Drew'n sekä Hakulisen ja Sorjosen esitelmät käsittelevät kielellisiä ilmiöitä. Drew käsittelee esitelmässään pyytämistä, tarjoutumista ja valittamista. Niitä voidaan tehdä erilaisilla rakenteilla, ja Drew osoitti, miten kielellisellä rakenteella ilmaistaan kulloisenkin teon laatua. Hakulinen ja Sorjonen käsittelevät yhteisesitelmässään »Designing utterances for action: Ways of repeating the verb as a response to an assessment» kannanottojen responssi- vuorojen eli niin kutsuttujen toisten kannanottojen rakennetta. He osoittivat, miten responssi- vuoron kielellinen rakenne ilmaisee puhujan sitoutumista ensimmäiseen arvioon ja näkökulmaa arvion kohteeseen. Clayman puhui esitelmässään »Question design, the White House press corps, and president-press relations» poliittisesta ja yhteiskunnallisesta ilmiöstä. Esitelmä käsittelee sitä, miten presidentille suunnatut lehdistökysymykset ovat muuttuneet Yhdysvalloissa vuodesta 1953 vuoteen 2000, ja osoitti muutoksen heijastavan presidentin ja lehdistön välisessä suhteessa tapahtunutta muutosta.

Kaiken kaikkiaan konferenssi oli rikastuttava kokemus. Jos jotain jän kaipaamaan, niin ehkä teoreettista ja metodista keskustelua. Toisaalta tunne sen vähäisyydestä saattoi syntyä siitä, että konferenssi oli harvinaisen inspiroiva ja onnistui herättämään näitä kysymyksiä. Konferenssin laajuudesta ja monitieteisyydestä huolimatta siellä oli tunne keskustelututkijoiden yhteisöstä. Keskustelu oli vilkasta, rakentavaa ja yhteistyöhakuista. Suuri kiitos onnistuneesta konferenssista kuuluu suomalaisille järjestäjille, jotka onnistuivat heti alussa luomaan hyväntuulisen, uteliaan ja älyllisen ilmapiirin ja pitivät huolen siitä, että käytännönkin asiat sujuivat juohevasti. ■

MARJA ETELÄMÄKI

Sähköposti: marja.etelamaki@helsinki.fi